

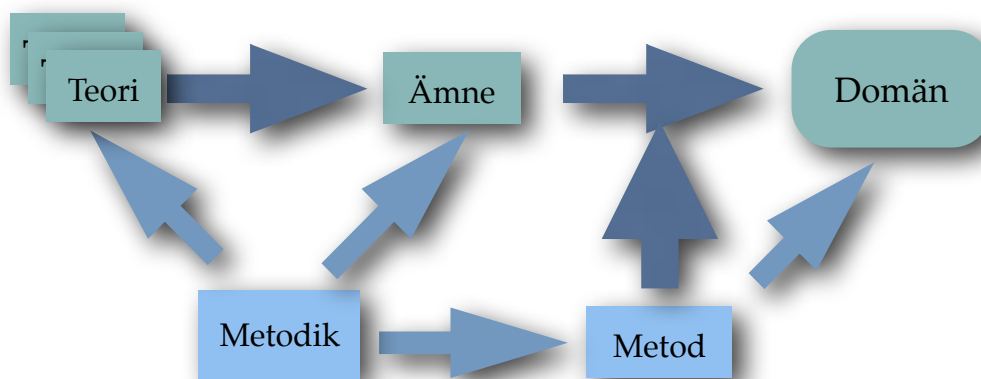
Vad är AIL?

Denna text är tänkt att vara ett försök att definiera AIL i en ganska snäv betydelse. Vanligtvis är våra definitioner av AIL väldigt inkluderande, men nu är det högt på tiden att sätta ner foten och försöka åstadkomma något mer precist. Som Berner Lindström sa på AIL-dagen 7 nov: Vi har faktiskt fått uppgiften att från den föreliggande texten i vår ansökan arbeta oss fram till en mer preciserad beskrivning.

I mina kommentarer till Lina-dagen vi hade på Smögen sep 2011 ställde jag frågan: ”Får AIL se ut hur som helst?” Och mitt svar var att med utgångspunkt i den dagens presentationer var svaret ett tydligt ”Ja!”. Det är därför glädjande att med utgångspunkt i de skrifter som jag sett i denna grupp, så är begreppet AIL betydligt mera preciserat och samlat. Men det spretar fortfarande. Min enkla och primitiva definition är: Det handlar om arbete OCH lärande TILLSAMMANS! I en dialektisk process transcenderar akademien och näringslivet sina traditionella världsbilder och upp- går i en ny, större helhet! Det handlar alltså om gemensamt skapande av något helt nytt.

Modell över forskning

Forskning i traditionell akademisk mening utgår alltid från ett ämne. Inom detta ämne studerar eller undersöker man *problem* inom en viss *domän*. Dessa studier utgår från vissa *teorier* och sker genom att man tillämpar *vetenskapliga metoder* i detta studium. Metoderna har i sin tur en teoretisk förankring i en *metodik*. Varje problem använder sig av en och endast en vetenskaplig metod. Denna metod hämtas från en specifik metodik. Den valda metoden måste passa hop med både problem och domän, medan den valda metodiken måste passa både ämne och de teorier man utgår från. Det hela är beskrivet i Figur 1. Modellen är inspirerad av Håkan Törnebohms vetenskapsteori (Törnebohm 1975; Törnebohm 1983)

Figur 1 Modell över forskning

”Problem” ska inte förväxlas med ”undersökning”. Problem definieras här som en och endast en specifik fråga som undersöks med vetenskaplig metod. En undersökning eller en studie består av flera problem och man kan använda olika metoder för att undersöka dem. Däremot bör de teorier man utgår från vara desamma inom samma undersökning.

Resultatet av forskningen är av fyra slag:

1. Vetenskapliga utsagor om fenomen inom domänen

2. Utveckling eller förändring av teorier i ämnet
3. Utveckling eller förändring av använd metod
4. Utveckling eller förändring av använd metodik

Nr 1 utgör bidrag till samhället och är vad som lekmanmässigt kallas forskningsresultat. De övriga tre är mer inomvetenskapliga resultat.

AIL-forskning

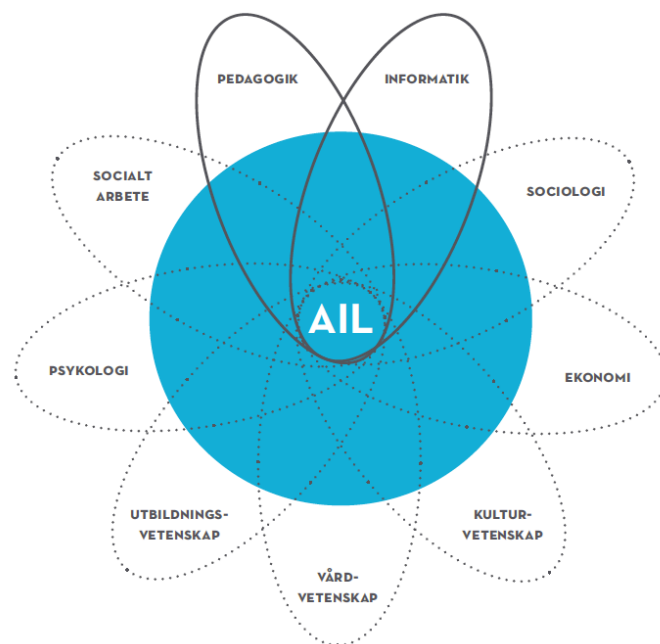
Om vi nu tillämpar denna modell på AIL (som då blir vårt ämne) är det främst domänen som är svår att definiera. Utgår vi från min första, primitiva definition: Arbete och Lärande: Tillsammans, så ligger det på en meta-nivå. Det kan handla om vilket arbete som helst och vilket lärande som helst. AIL är en metodvetenskap. Detta är både en fördel och en nackdel. Fördelen är att AIL finns i väldigt många akademiska discipliner så det finns många ställen man kan söka pengar på. Nackdelen är att AIL då inte blir en huvudgrej utan bara blir ett påklippt perspektiv. Ska vi bedriva kvalificerad forskning inom AIL-området duger inte detta. AIL måste spela en större roll.

En annan slags definition ges i vår ansökan, där fig 2 spelar en stor roll. Denna s.k. AIL-blomma visar att det arbetsintegrerade lärandet ingår som naturlig delmängd i en mängd andra ämnen. Samtidigt visar den en annan viktig sak: AIL är inget självständigt ämne på samma sätt som t.ex. ekonomi, pedagogik, vårdvetenskap, socialt arbete eller informatik. AIL är en metodvetenskap rörande lärande i arbetslivet. Det kan dock tänkas att det blir annorlunda i framtiden, att AIL växer fram som ett eget ämne, med egen teoribildning och egna metodiker.

Hos oss är det främst inom informatik och pedagogik man bedrivit AIL-verksamhet. I vår ansökan skriver vi följande:

Inom båda disciplinerna finns vid Högskolan Väst en tradition av att studera lärande situerat i arbetspraktiker. Något förenklat kan skillnaden mellan ämnestraditionerna beskrivas som att pedagogiken främst fokuserar *lärprocesser och lärandets villkor*, medan informatiken i dessa sammanhang lägger särskilt fokus på användning och utveckling av informations- och kommunikationsteknologi.

Som synes ger denna beskrivning inte speciellt mycket kött på benen.

Figur 2. AIL-blomman från ansökan till Högskoleverket

Ett annat försök till definition av AIL finns i följande citat från sidan 13:

Genom att betrakta de sociala sammanhangen och de materiella resurserna i en arbetspraktik som sammanflätade, och att följaktligen se arbete som något sociomateriellt, skapas teoretiska förutsättningar för att förstå lärprocesser kopplade till arbetslivets förändringsprocesser.

I denna verbala excess betonas en viktig sak, nämligen förändring. Lärande i arbetet är stort sett alltid förknippat med förändring av något slag. Syftet med lärandet kan vara att de anställda ska förstå varför förändringen genomförs – och därmed också acceptera densamma! Detta är personalavdelningarnas traditionella syn på utbildning. Men förändringen kan också vara initierad av att de anställda ser nya möjligheter, ser förändringar i samhället som organisationen kan utnyttja. De anställda måste då ha förmåga att se ett större sammanhang, att frigöra sig från det vardagliga slitet. Här associerar jag direkt till Habermas (1972) tre kunskapsintressen, där det sista, det emancipativa, är en utmärkt referensteori för AIL-forskning.

För att beskriva *forskningsområdet* AIL behöver vi bestämma dess domän, teorier, metoder och metodiker. Teorier, metoder och metodiker (TMM) finns det i överflöd och i stort sett alla skrifter jag sett argumenterar på ett övertygande sätt för bruket av just dessa TMM. Däremot finns det stort sett ingen diskussion om själva domänen. Begrepp och företeelser som nämnts är t.ex.

- Arbetspraktik
- Organisatoriskt lärande
- Kompetensutveckling
- Enskilda personers lärande i verksamheterna
- Interprofessionell samverkan och kommunikation
- Informationssystem som stöd i lärandet
- Lärares i den svenska skolan fortbildning
- Personlig utveckling i arbetet
- Situerat och varierat lärande på arbetsmarknaden
- Lärande och kompetensutveckling i en föränderlig värld
- Kontinuerligt erfarenhetsbaserat lärande inom ramen för det dagliga arbetet

Detta är begrepp jag hämtat från några av de projektförslag som finns i denna grupp. I andra sammanhang har jag stött på ungefär följande områden:

- Högre utbildningens anpassning till ett nytt och föränderligt arbetsliv
- Vårdpersonals och lärares lärande för att ta hand om nya, utsatta grupper i samhället
- IT-artefakter som stödjer ett kontinuerligt lärande i arbetslivet
- IT-artefakter som hindrar utveckling och ändrad arbetspraxis
- Lärande för att använda och ändra IT-artefakter i en föränderlig arbetspraxis

Gemensamt för alla dessa förslag är att man identifierar en förändring i någon verksamhet och denna förändring kräver ett lärande hos de som arbetar där. Det kan vara lärare som måste lära sig hur det nya gymnasiet fungerar, det kan vara arbetsförmedlare som måste lära sig ett nytt förhållningssätt till nya invandrargrupper, det kan vara att olika yrkesgrupper måste kunna kommunicera på ett nytt sätt etc. Inom informatik med inriktning mot AIL är domänen aspekter kring de IT-artefakter som används för att stödja olika former av lärande i arbetslivet. Vi har här en dubbel metodvetenskap eftersom informatik i sig också är en metodvetenskap. Vi studerar metoder för att stödja andra typer av metoder som används i arbetslivets lärande.

De typer av teorier som AIL bygger på är kortfattat antydda i ansökan:

- Socialiserings- och lärandeprocesser i arbetslivet
- Socialpedagogik
- Situerat och kontextuellt lärande

- Sociomateriell utveckling
- Designteori

Man ser att det stort sett handlar om olika former av pedagogiska teorier. Teorier från arbetsvetenskap och sociologi är inte så vanliga, mest för att de ämnena inte är speciellt väl representerade i vår Lina-miljö. Detta kan ses som en obalans i ämnet.

De vetenskapliga metoder AIL bygger på beskrivs kortfattat i vår ansökan:

AIL kan studeras med ett brett spektrum av forskningsmetodologiska ansatser, där praxisnära och aktionsorienterade metoder kan kombineras med designinriktade ansatser som utvecklar verktyg och kunskaper för förståelse av det arbetsintegrerade lärandet

I huvudsak handlar det om empiriska fallstudier och aktionsforskning. Det finns också ansatser till teoribyggnad och teorikritik, men den är på ett mer principiellt plan än baserat på empiriska resultat.

Eftersom AIL är en metodvetenskap kan den användas som metod för att studera AIL. Då används AIL för att studera hur AIL används och utvecklas i arbetslivet. Spontant ser jag stora likheter med aktionsforskning.

AIL och undervisning

I undervisningen pratar man om AIL och menar då stort sett arbetslivsorienterade moment. För informatikämnet har vi börjat göra en taxonomy över de olika arbetslivsorienterade inslagen vi har i vår utbildning. Inslagen är beskrivna i tabell 1 nedan.

Typ av inslag	Beskrivning
Praktiknära exempel, exempel från företag, anekdoter	Innebär att exemplet är delvis konstruerat men skulle kunna förekomma i olika organisationer.
Reella exempel	Helt reella och verkliga exempel hämtade från riktiga verksamheter
Allmänna affärsmodeller som referensmodeller	
Fiktiva case-studier	Ett av läraren helt påhittat och fullständigt komplett case i avsikt att illustrerar ett specifikt problem
Vinjetter	Caset är ofullständigt beskrivet och handlar om en typsituation och de studerande använder sig av fältstudier för att ta reda på det som saknas.
Scenarier	Reella företeelser beskrivs i en narrativ form. Ovanligt med fältarbete.
Sällsynta, osannolika, realitetsbaserade scenarier, Scenarier kring vad som kan hända om ngt osannolikt trots allt händer	Viktigt, t ex i säkerhetsområdet
Rollspel, företagsspel, planspel, simulering	Ett antal karaktärer beskrivs tillsammans med ett scenario. Med detta som grund simulerar de studerande ett mer eller mindre förutbestämt händelseförlopp
Labbarbete	

Typ av inslag	Beskrivning
Projektarbete med projektmanagement	
Större praktiktäna exempel: fallstudier	
Workshop i en organisation	
Gästföreläsare från yrkeslivet	som berättar hur man gör i arbetslivet och som konfronteras med de akademiska teorierna
Forskning inom AIL-relaterad forskning	Forskare och forskningsresultat inom AIL bjuds in och tas upp i undervisningen.
Verksamhetsförlagd undervisning (Arbetslivnära akademisering)	Innebär att läraren går ut till verksamheten och konfronteras den med de akademiska förhållningssätten och kraven. Uppdragsutbildning med akademiska perspektiv
Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)	När studenten praktiserar på en av vederbörande utvald organisation och där regelbunda träffar äger rum mellan handledare på högskola och student. Utbildningen är poänggivande.
Studiebesök	
Fältstudier	Studier av ett ämne eller en företeelse genom studiebesök i arbetslivet, kortare praktik inom yrkesområdet eller genom att studera en företeelse i sin naturliga miljö. Mentorer från arbetslivet kopplas ibland till utbildningen.
Undervisning i verktygshantering	Förmåga att hantera de verktyg som är relevanta för det kommande arbetslivet på ett för den givna praktiken område adekvat vis.
CooP	Innebär att de studerande varvat med studierna arbetar ett år på en organisation (se ovan!) inom det område som utbildningen omfattar och får lön under tiden. Arbetsuppgifterna bestäms av organisationen och det sker en tillbakakoppling till/från högskolan.

Tabell 1 Arbetslivsorienterade inslag inom informatikämnet

Min poäng är att detta INTE per automatik är AIL-inslag i undervisningen, det är arbetslivsorienterade (AOI) inslag och de har i princip inget med AIL att göra, om man ska använda den snäva definitionen jag utgick från. AIL kan då endast förekomma i arbetslivet och är distinkt skilt från själva arbetet. Då våra studerandes arbete är att lära sig, kan man inte prata om AIL i den betydelsen inom undervisningen. Men vi gör det ändå...

På vilket vis skiljer sig då AIL-inslag från AOI-inslag? Denna fråga är viktig att besvara och i marknadsföringen göra klar för de studerande, ty det är en av de saker som särskiljer Högskolan Väst från andra högskolor. AOI handlar om att lära sig *från* arbetslivet medan AIL är lärande *i* arbetslivet. AIL-inslag i utbildningen borde då vara riktat mot hur de studerande i sin utbildning förbereds för att fortsätta sitt lärande i arbetslivet. Det borde då handla mer om studieteknik och undervisningsformer än om konkreta AOI-inslag.

I tabell 2 har jag tagit bort alla AOI-inslag som inte har dessa tydliga AIL-inslag. Man kan naturligtvis hävda att samtliga inslag kan motiveras från AIL-synpunkt om det man vill illustrera är AIL. Detta har jag inte tagit med utan här utgår jag från den pedagogiska formen i sig, som ska ge AIL-inslag oavsett vad den tillämpas på.

Typ av inslag	AIL-motivering
Sällsynta, osannolika, realitetsbaserade scenarier, Scenarier kring vad som kan hända om ngt osannolikt trots allt händer	Viktigt, t ex i säkerhetsområdet. I dessa scenarier lär man sig hur verksamheten ska kunna organiseras så att medarbetarna lär sig hur de ska agera i dessa sällsynta situationer.
Rollspel, företagsspel, planspel, simulering	Syftet är primärt att se hur olika faktorer samverkar, men indirekt visar rollspelet också hur verksamheten kan lära sig och förändra sitt beteende.
Projektarbete med projektmanagement	Om projektarbetet är i en verksamhet lär sig de studerande om arbetet i arbetet. I reflektionen efteråt kan man ta upp verksamhetens lärande.
Workshop i en organisation	En verksamhet som ställer upp på detta gör det för att lära sig något. Om detta återförs till de studerande blir det AIL
Gästföreläsare från yrkeslivet	som berättar hur man gör i arbetslivet och som konfronteras med de akademiska teorierna. I denna konfrontation finns stora inslag av AIL, fast då hos arbetslivet
Forskning inom AIL-relaterad forskning	Forskare och forskningsresultat inom AIL bjuds in och tas upp i undervisningen.
Verksamhetsförlagd undervisning (Arbetslivnära akademisering)	Innebär att läraren går ut till verksamheten och konfronterar den med de akademiska förhållningssätten. Detta är kompetensutveckling i arbetslivet och således AIL
Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)	Här lär sig de studerande om arbete i arbetet.
Fältstudier	De studerande lär sig främst om arbetet, men i fältarbetet finns även inslag av lärande i arbetet.
CooP	Precis som vid VFU: Lärande om arbetet i arbetet.

Tabell 2. AIL-inslag enligt en snävare definition

Om man ska uttrycka det kort, så kan man säga att endast de inslag i utbildningen som sker på eller i samarbete med en verksamhet kan kallas för AIL. Alla andra praktikinslag innebär lärande om arbetet enbart. För sann AIL krävs också att lärandet ska ske i arbetet!

Bibliografi

Habermas, J. (1972). Knowledge and Human Interest. London.

Törnebohm, H. (1975). Undersökande system, paradigm och tematiska diskussioner, Avdelningen för Vetenskapsteori, Göteborgs Universitet.

Törnebohm, H. (1983). Studier av kunskapsutveckling, Doxa.